

N:o 21.

Af herr **S. Nordström** i Höglunda, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändrade bestämmelser i fråga om låns beviljande ur odlingslånefonden m. m.*

Enligt offentliga uppgifter finnas omkring 5,200,000 hektar ännu icke odlade eller torrlagda mossar och sankmarker inom vårt land, under det att hela arealen af dess odaljord (åker, äng, beteshagar och tomter m. m.) endast belöper sig till omkring 4,950,000 hektar. Det är följaktligen en oerhörd egorymd, som ännu väntar på odlarens id — en obegagnad nationalrikedom, som knappast kan uppskattas till sitt fulla värde. Visserligen utgöres omkring hälften utaf dessa sankmarker af s. k. högmossar, hvilka icke lämpa sig för högre kultur; men ingen mosse finnes, som, vederbörligen torrlagd, icke skulle kunna förvandlas till skogbärande mark. Men äfven om man bortser från dessa högmossar, så återstår ju i alla händelser en ofantlig jordyta, lämplig för odling till åker eller äng. Att detta odlingsarbete är en fråga af utomordentlig social och nationalekonomisk betydelse, torde ligga för öppen dag. I en tid, då så mycket talas och skrives om egna-hems-frågan, om kroppsarbetarens förbättrade ekonomiska ställning m. m. dylikt, så torde här föreligga ett spörsmål, som mera än någonting annat kan vara egnadt att gagna dessa syften.

För att underlätta torrläggning och odling af sankmarker, beslutade såsom bekant 1883 års Riksdag upprättandet af den s. k. odlingslånefonden, hvarur lån skulle få utanordnas till högst en million kronor årligen i och för dylika företags utförande. Då så ofantliga odlingslägenheter förefinnas, så kunde man ha väntat, att detta tillfälle till kapitalförsträckning skulle af allmänheten med begärlighet ha blifvit

begagnadt intill sista öret. Så är likväl långt ifrån händelsen. Ehuru åtskilliga lindringar af Riksdagen tid efter annan blifvit beslutade beträffande såväl annuitet som ränta för dylika lån, så har detta ändock icke stegrat lånefrekvensen. Tvärtom har åtgången visat en stadigt nedgående tendens. Sålunda beviljades ur odlingslånefonden under nedanskrifna år endast följande belopp, nemligen:

för 1884	kronor 115,400
» 1885	» 911,100
» 1886	» 829,730
» 1887	» 822,955
» 1888	» 686,300
» 1889	» 565,100
» 1890	» 309,460
» 1891	» 654,500
» 1892	» 637,100
» 1893	» 896,170
» 1894	» 451,800
» 1895	» 385,040
» 1896	» 527,400
» 1897	» 277,100
» 1898	» 158,030

Man frågar sig, hvad kan anledningen vara till denna brist på företagsamhet. Icke är det brist på odlingsbara mossar och sankmarker, och icke heller är det brist på god vilja hos landtmännen att tillgodogöra sig dessa. Då det gäller andra kassor för liknande ändamål, så är det vanliga förhållandet, att det disponibla kapitalet icke på långt när förslår till de äskade krafven. Att här icke saknas behof för långt större summor, derom kan icke råda mera än en mening, och att detta behof är i högsta måtto behjertansvärdt i och för landets materiella och sociala utveckling till ett bättre, torde icke heller kunna bestridas. Icke heller kan det vara räntefoten, som afskräcker, ty numera ställer sig räntan för lån ur odlingsfonden icke oväsentligt lägre än för lån i den öppna penningmarknaden. Men hvad är då orsaken? Tvifvelsutän förefinnes en hel del sådana, men endast några, de viktigaste, må här anföras. I öfrigt hänvisas till bilagorna, som mera i detalj åskådliggöra nu gällande bestämmelsers omöjlighet.

Ett större vattenreglerings- och odlingsföretag förutsätter en temligen invecklad procedur, som kräfver tid, arbete och omtanke, och

som i allmänhet icke lemna full lön för mödan förr än efter loppet af en följd af år. Man må därför icke förundra sig öfver, om den enskilde drar sig för en kostnad, hvars produkt företrädesvis kommer kommande generationer till godo. Följaktligen borde det, enligt mitt sätt att se, vara en statens skyldighet att underlätta och uppmuntra dylika företag icke blott i form af lån, utan jemväl med anslag, så snart det gäller större kanaliseringsarbeten eller utrifning af vattenverk. Eller är inte staten den egentlige vinsttagaren utaf dylika jordförbättringar och landvinningar? Så skedde äfven före odlingslånefondens tillkomst, då Riksdagen tid efter annan beviljade anslag utan återbetalningsskyldighet till sådana arbetens utförande. Detta under en tid, då statens finanser tedde sig helt annorlunda, än hvad som nu är förhållandet. Inom Tyskland och Holland uppoffrar staten årligen betydande summor till utförande af storartade vattenregleringar, invallningar och torrläggningar, äfven omfattande enskildas egendomar. Sjelfva uppdiknings- och odlingsarbetet af de sålunda torrlagda fälten borde deremot vara den enskildes åliggande.

När det blir fråga om en större vattenreglering, så händer det sällan utan att ecklesiastika eller andra publika hemman till större eller mindre del ingå i företaget. Nu finnas emellertid inga bestämda eller allmängiltiga föreskrifter, huru förfaras bör beträffande deltagandet i kostnaden för vattenregleringen för dylika hemman. Förr tilläts indelningshafvaren af ecklesiastiskt boställe att ingå såsom låntagare i odlingslånefonden för sin anpart i kostnaden för vattenregleringen, men på sista tiden har sådant förvägrats honom. Man må icke förundra sig öfver, om indelningshafvaren under sådana omständigheter afsäger sig allt deltagande i företaget, men ännu åtminstone finnes intet prejudikat på, huruvida han är berättigad att afhända bostället jord för den uppskattade jordförbättringen. Om, såsom somligstädes skett, domkapitlet eller staten iklädt sig ansvarigheten, så fördelas sedan kostnaden på 20-årig amortering på indelningshafvaren eller arrendatorn enligt kongl. förordningen af den 6 juli 1849. Att detta emellertid blir en uppenbar orättvisa emot de närvarande innehafvarne utaf dylika hemman, det ligger för öppen dag. Icke nog med att dessa få gälda hvad som företrädesvis kommer efterträdarne eller staten till godo, de få jemväl amortera kostnaden på kortare tid än låntagarne ur odlingsfonden. Enligt nu gällande bestämmelser för lån ur denna fond, amorteras nemligen lånet på något öfver 21 år, således fördeladt på längre tid än för en boställsinnehafvare. Och dock kan egaren af ett hemman för framtiden räkna sig till godo jordförbättringens värde genom torrläggningen, hvil-

ket icke är fallet med boställsinnehafvaren. Det absurda i ett sådant stadgande torde vara påfallande. Mig synes därför det enda naturliga och rätta vara, så snart det gäller större och dyrbarare företag, att staten träder hjälpare emellan, och i hvarje fall att kostnaden fördelas på en längre följd af år, ty man behöfver inte sjelf ha varit med om en vattenreglering för att inse och förstå, att det först blir en kommande generation, som kommer att draga den egentliga vinsten af densamma.

En annan orsak, hvarför odlingslånefonden under de sista åren blifvit så ringa anlita, torde kunna sökas i den numera gällande bestämmelsen för lån ur fonden, att, i motsats till hvad som förut egderum, lån icke få beviljas till mer än hälften af den uppskattade jordförbättringen, så snart det gäller torrläggning af förut odlad åker eller äng eller vinnande af ny äng. Förhållandet är nemligen, åtminstone hvad mellersta och södra delarne af landet vidkommer, att större vattenregleringar vanligtvis äro förenade med utrifning af nedanför belägna vattenverk, som medför betydliga kostnader och i de flesta fall gör det problematiskt, om man kan uppbringa den uppskattade jordförbättringen till dubbla värdet af kostnaden, hvaröfver lån numera icke får beviljas. Man har svårt att följa tankegången hos dem, som formulerat detta stadgande. En redan odlad mark är väl minst lika viktigt att få fullständigt torrlagd som den icke odlade. På den senare nedlägger man åtminstone icke kostnader i form af brukning, gödsling och utsäde, som man riskerar att gå förlorade vare sig genom öfversvämning eller bottensyra. Om, till följd af den s. k. tysta förmånsrätten, någon förhöjning ansetts nödig för att trygga vare sig statens eller den enskildes rätt, så borde väl ändock 25 högst 50 procent under den uppskattade jordförbättringen varit tillräckligt betryggande, alldenstund egendomens värde väl måste anses stiga i samma mån, som jordegaren blir i tillfälle tillgodogöra sig den verkställda torrläggningen.

I fråga om de vanskligheter, som äro förbundna med borgensförbindelserna, erforderliga för företaget, inskränker jag mig till att hänvisa till bilagan, som på det tydligaste åskådliggör, huru dermed förhåller sig.

Äfven beträffande bestämmelserna för den s. k. frostfonden förefinnas åtskilliga brister. Sålunda finnas inga särskilda föreskrifter, huru förfaras bör, när inom samma vattenregleringsområde både frostförande eller icke odelbara marker förekomma. Icke heller finnas några bestämda föreskrifter till rättesnöre för huruvida en sankmark kan eller skall räknas till frostförande eller icke frostförande, åtskilligt annat att

förtiga. Men att detta är af utomordentlig vigt vid bedömandet af huruvida och i hvad mån ett företag kan eller bör understödjas med lån eller anslag, det kan väl icke förnekas.

De äldre odlingslånen löpa nu dels med 4,5, dels med 4 och dels med 3,6 procents ränta. Annuiteten är dels 8, dels 7 procent. Amorteringstiden varierar till följd häraf mellan 17 och 21 år, oberäknadt de fem år, hvarunder räntan lägges till kapitalet. En sådan olikformighet torde vara enastående. Oaktadt upprepade motioner från såväl Första som Andra Kammaren och oaktadt framställningar från såväl kongl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen som från kongl. landbruksstyrelsen med begäran om rättelse härutinnan, så ha alla bemödanden strandat på grund af statskontorets invändning, att en nedsättning skulle medföra så stora olägenheter, att de föregifvits snart sagdt oöfvervinneliga. Ehuru denna invändning vid flera tillfällen blifvit bemött utan att ha blifvit gensagd, så skall jag likväl icke nu, med särskildt afseende fästadt på den närvarande penningställningen, återupptaga densamma. Men i händelse af en eventuel revision af lånebestämmelserna för lån ur odlingslånefonden, så torde likväl äfven denna fråga vara förtjent af att tagas under ompröfning.

Att dessa spörsmål äro af stor vigt och betydelse för landets utveckling i såväl ett som annat afseende är ju uppenbart. Då odlingslånefonden beslutades, fästades vid densamma stora förhoppningar, att den skulle blifva en mächtig häfstång till modernäringens förkofran. Dessa förhoppningar ha emellertid icke gått i fullbordan. Oaktadt räntenedsättningarna, så ha, till följd af de opraktiska och delvis oresonliga villkor, som i öfrigt blifvit stipulerade för lånens beviljande, dessa icke allenast blifvit allt mindre begagnade, utan de ha tillika åstadkommit trassel, oreda och bekymmer af mångahanda slag. Tiden torde därför nu vara inne att vinna rättelse härutinnan. Då statens finanser nu äro mera blomstrande än någonsin, borde det icke vara obilligt, om modernäringen komme i åtnjutande af någon liten skärf af de svällande millionerna i form af understöd för tillgodogörandet af våra vidsträckta odlingsmarker. Dessa understöd kunde lämpligen meddelas dels såsom anslag till underlättandet af vidlyftigare vattenregleringar och dels under form af vissa års räntefrihet för alla odlingslån. Så skedde före odlingslånefondens tillkomst, så tillgår inom åtskilliga andra länder och

principen är fullkomligt riktig, ty de medel, som på sådant sätt användas, verka såsom en sparbössa, som i framtiden kommer staten till godo.

Med den mångfald af olikartade ärenden, som statsutskottet på en mycket begränsad tid har på sin lott att utreda och afgifva utlåtan- den öfver, så kan man icke rimligtvis förutsätta, att detta utskott kan blifva i tillfälle sätta sig in uti alla detaljer, hvilka måste ligga till grund för ett allsidigt bedömande utaf dessa frågor och ett definitivt betänkandes afgifvande. Jag tillåter mig därför föreslå:

att Riksdagen behagade i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda och för en kommande Riksdag framlägga förslag till detaljerade ändrade bestämmelser för låns beviljande ur odlingslånefonden och anslags beviljande ur den s. k. frostfonden, samt dervid särskildt framhålla behovet af anslag utan återbetalningsskyldighet, helt eller delvis, då det gäller sådana vattenregleringar, som afse större kanaliseringsarbeten eller utrifning af vattenverk äfvensom vissa års räntefrihet för lån ur odlingslånefonden;

att för detta ändamål beviljas ett förslagsanslag å 5,000 kronor.

Stockholm den 24 januari 1900.

Sten Nordström.
